

Pretiulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu
7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., duns
la casa cu 1 fl. mai multu pe
anu; — trimisu cu post'a in
laintrulu monarchiei pe 1 anu
intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. —
In strainatate pe 1 anu 10 fl. s'en
22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'en 11
franci. — Numeri singuratiei se
dau cate cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu V.

Nr. 1.

— Sibiu, Vineri 13 Ianuariu. —

1882.

„Observatoriulu“

diariu politicu, national-economicu si literariu

intra cu **13 Ianuariu 1882** in anulu alu
cincilea alu vietiei si activitatiei sale.

Redactorulu proprietariu alu acestui organu
de publicitate, multiamesce onorabilelui publicu
romanu si mai de aproape domniloru abonati, cari
din cum l'au primitu dela inceputu, cunoscendu'i
multu mai de inainte program'a in tote partile ei
si tota tendenti'a, au si ramas constanti intru
sprijinirea si incuragiarea lui, spre a continua pe
calea apucata, cunoscuta prea bine din nenumarate
comunicatiuni si manifestatiuni anteriori.

Micu este spatiulu de care dispunemu, ca-ci
elu sta in proportiune cu midiolócele materiali;
legionu inse este numerulu cestiuniloru vitali, atatu
pure politice, catu si national-economice, inca si
literarie; tocma inse din aceste cause redactiunea
s'au adoperatu a face tota posibil'a economia
cu spatiulu, spre a reserva partea lui cea mai
mare pentru discussiunea cestiuniloru si comunicarea
evenimentelor de interesu superioru, si cea mai
mica pentru sciri efemere, pasajere, de interesu
momentanu. Aplicarea acestui metodu in redac-
tiune este mai grea, dupa noi inse corespunde
multu mai bine actualeloru lipse si cerintie.
Publiculu nostru nu se afla in fericit'a stare a
lectoriloru din alte tieri mai fericite, ca se'i remana
timpu mai multu de distractiune; destinulu roma-
nului este: labóre continua si grea pentru exis-
tentia, meditatieune asupra viitoriului.

Acestea premisse, deschidemu pe anulu 1882
prenumeratiune noua, totu cu pretiurile cunoscute,
puse in fruntea diariului, adeca

pe 12 luni v. a. fl. 8
pe 6 „ v. a. fl. 4

atatu in laintrulu monarchiei, catu si in tieri
straine; observamu inse, ca in afara din monarchia
si anume in Romania'a se póte abona „Obser-
vatoriulu“ in locu de 10 fl., cu pretiu scadiutu de

8 fl. pe unu anu intregu si cu 4 fl. pe 6 luni
numai la postele locali, din patri'a propria,
de unde se inaintedia imediatu la oficiulu postei
reg. din Sibiu.

Spre a ne poté regula cu numerulu exem-
plarielor de tiparitu, rogamu pe domnii abonati,
ca se binevoiesca a'si innoi prenumeratiunile catu
mai curendu. Modulu celu mai usioru si mai siguru
de prenumeratiune este cu asia numite mandate
(asemnatiuni) de posta, in dosulu carora fiindu
spatiu de ajunsu, adresele se potu scrie exactu
si curatu.

Redactiunea.

Mesurele cele mai desperate de magiarisare.

Desfidemu din nou pe tote societatile europene
civilisate, ca se ne mai arate unu singuru casu in
tota istoria omenimei, unde fanatismulu nationale
se se fia manifestatu intr'unu gradu atatu de violentu
si cuceritoriu, precum se intempla acesta la com-
patriotii nostrii magiari. Nu ne veti mai produce
nici-unu exemplu de natur'a acesta, care este o
bola forte rea si periculosa, alaturea cu vietia.
Exemple de fanismulu religiosu ne veti numi destule,
mai multe de cate avea omenimea lipsa. Au fostu
si fanismulu nationale, inse de natura cu totulu
opusa, adeca exclusiva, egoista in altu intiesu,
unde egiptenulu piramidelor nu suferia pe omeni
de alte limbi nici se se apropie de tier'a loru,
necum se se amestece cu ei. Au fostu evreii tes-
tamentului vechiu, cari au tinutu de spurcati, precum
tinu pana in dio'a de astadi, pe toti omenii cati
nu'si tragu originea din Avramu, Isacu, Jacobu si
din fiii acestuia. Grecii tineau de barbari pe toti
cati nu erau de nationalitatea si limb'a loru, nici
suferiau indigenarea acelor in patri'a loru. S'aru
mai potea numera sute de exemple in sensulu
acestora pana in dilele nostre, pana la Marocani,
Chinesi, Tibetani si alte multe popora.

Dara nici chiaru la magiari acesta bola nu
s'a manifestatu in simptome atatu de critice ca
tocma in dilele din urma. In mare pericolu se va
fi crediendu elementulu acesta, daca elu ajunse ca se'si

caute mantuinti'a in mesuri cu totulu desperate
precum sunt cele ce se voru vedea indata; si acestea
le intreprindu ei tocma in momente, candu flacarile
resboiului civile se prelingu de catra Croati'a de
paretii Ungariei.

Cunoscutulu Mauritiu Jokai de un'a, Josef
Bano fostu v.-presedente alu camerei deputatiloru
de alta parte facusera de cu tomna caletorii prin tiera in
calitate de apostoli ai magiarismului, precum facuse si
ministrulu Trefort de repetite-ori. Precum in Tran-
silvani'a propagand'a magiarismului isi luase ca
punctu principale de operatiune comitatulu roma-
nescu alu Hunedorei, asia in Ungari'a isi alesera
mai virtosu comitatulu Sáros locuitu mai totu de
slavi. Aici ca si in comitatulu Hunedorei manecara
dela minciun'a istorica cunoscuta prea bine ca
minciuna impertinenta, ca acelu comitatu ar fi fostu
locuitu de magiari inainte cu atatea sute de ani, carii
inse au peritu de acolo; deci daca magiarii au peritu
si altii próspecti nu ai de unde se mai aduci, pas'
de pune locuitoriloru actuali sul'a in coste, ca sau
se invetie iute unguresce si se se dea de unguri
veniti in tiera cu Arpad, sau se scia, ca de nu,
au se fia inferati ca tradatori de patria. Ací bine
se ne insemnamu, ca tocma din comitatulu Sáros
in acesti vreo trei ani au emigratu in strainatate
preste patru mii de locuitori, cei mai multi de
fóme si golatate, era partea mai inteligenta de ur'a
magiarismului. Inse nu: Josifu Bano et comp. au
decisu, ca sau se se faca magiari toti locuitorii,
sau se ia lumea in capu, sau altu-ceva si mai reu,
pentru-ca éta in prescurtare cei 25 §§-i ai sta-
tuteloru de magiarisare, adoptate de catra o co-
missiune compusa din o suta de membrii si pro-
pagate in dieci de mii de exemplarie preste tota
tier'a, unu adeveratu monstru alu celei mai selbatece
tiranii, care s'a vediutu numai in epoce de góne
religióse.

1. Se se infintiedie preste totu catu se póte
mai multe reununi de magiarisare.

2. Gubernulu se fia provocatu ca se ajute ma-
giarisarea atatu cu infuinti'a sa morala, catu si cu
fonduri de bani care se se votedie pe fiacare anu de catra
dieta (adeca nationalitatile se fia nimicite cu bani scosi
din pungile loru).

3. Se fia invitate si celelalte comitate vecine

Foisiór'a „Observatoriului“.

Rugatiunea romanului.

In ferbinte rugaminte
Astadi unu intregu poporu
Anim'a spre Tine naltia
Prea puternicu Creatoru!
Pentru patri'a sa scumpa,
Pentru regele'i iubitu
Elu implóra dela Tine
Viitoriulu fericitu.

Fà cá ur'a, desbinarea,
Totu ce ne-a implutu d'amaru
Dintre noi adi se dispara,
Si cá celu mai mare daru:
Dà-ne ànima curata
Patriei s'o consacramu,
Cá pe flacara'i marétia
Totu mai susu s'o naltiamu. *)

Anu nou fericitu!

(Dedicatiune Escelentiei sale Dr. Joanu Vancea de
Butés'a, Archieppu si Mitropolitu romanu gr. cat.

Din vietia omenimei éta inc'unu anu apune,
Elu se duce si cu sine ia suspinuri, suveniru . . .

*) O rugatiune cum este acesta se cantase si la
espositiunea romanésca din an. 1862 de catra chorulu
fetitielor din Brasiovu pe o aria adaptata dupa cantulu
Girondiniloru totu de dnulu W. Humpel (cumnatu
alu domnului Titu Maiorescu), dara testulu era altulu.
Acesta de acilea e pusu in note de dn. Humpel pe 4
voci, Alt, Sopran, Bas, Tenor. Pe catu scimu, se afla
de vendiare si in Sibiu. 687

Nici-odata mai re'ntorce, ci totu sbóra 'n departare
Spre destinulu nemorei — lasandu omulu in gandiri!

Cá o bruma strabatuta de a sórelui caldura,
Sau cá murmurulu de nóptea ce se perde nesimtitu,
Si cá umbr'a luminata, ori cá sóimulu ce rapesce —
Pe aripile lui Chronos elu dispare 'n infinitu!

La eternulu tronu alérge se acuse omenimea
Cea atatu de innecata in noianulu vitiosu,
Si se'i spuna cum virtutea stà retrasa 'n ànimi rare,
Er pecatulu se intinde cá noru greu intunecosu!

Cu o voce tremuranda, inse plina de sperantia
Va rogá Divinitatea se mai sufere puçinu,
Se nu sbiciésca lumea pentru a sa lasitate,
Ca-ci se afla inca ànimi neatinsu de veninu;

Din a caroru adencime se reflecta cu síela
Radie dulci suridietórie preste multi . . multi asupriti
Si din candidulu loru sufletu mai respira inca simtiulu,
Ce vivifica virtutea nimbulu sacru neperitu.

Mare, generosu e omulu, candu din peptulu seu resuna
Vocea ce alina ran'a celui frantu de viscolu greu!
Solenelu este momentul, candu o lacrima amara
A fiintiei suferinde e oprita 'n cursulu seu . . .

— Caritatea e corón'a lucitóre pe-a Ta frunte,
Cá o gloriola sacra, ce'Ti inspira simtiu divin,
Ea adia-adenc'a bradsa imprimata 'n faci'a multoru
De crivetiulu ce alunga totu ce'i dulce si seninu!

Peregrinulu si orfanulu, mam'a veduva sdrobotita
De a sórtei vijelia, afla 'n Tine-unu ajutoriu,
Ce 'n momente de 'ntristare le suscita o sperantia,
Cum colo in departare liuresce-unu venitoriu . . .

Te nalti cá raru fenomenu preste-a lumei negre valuri
Si speri firmu cá vei invinge . . si credi tare, neclatitu
In triumfulu unui populu descendutu din sinulu Romei,
Ce de secolu pórtu lupta pentru dreptulu seu rapitu!

Cu toiagulu sacru 'n mana Tu preagratiosu Parinte,
Sub drapelulu nemorei conduci blandu si virtuosu

Turm'a Tie 'ncredintiata, si'i dici: „crede si sperédia,
Cá dreptatea stà, nu pieru pentr'unu populu gloriosu.“

Cu o ànima si-unu sufletu, cu profunda devotiune
Toti fidelii adi implóra dela Dieulu celu maritu
Se'Ti lungésca firulu vietiei pretiosu pentru natiune
Si 'nflorirea crestinésca, orandu „anu nou fericitu!“

S. P. Radu.

Bibliografia.

— Ritualu sau esplicarea rituriloru sacre ale
bisericei gr. catolice pentru catechetii scóloru poporale
si tinerimea dela scólele mai inalte, compusu de Joanu
Borosiu, licentiatu in s teologia morala si pastoralu,
v.-notariu si asessoru consistorialu. Aprobatu de epis-
copi'a Lugosiului. Lugosiu, 1881. Tipografi'a lui Carolu
Traunfellner Form. 8-vu pagine 252. Pretiulu 1 fl.
v. a. Unu studiu forte bunu acesta, nu numai pentru
preotie, ci si pentru multi mireni.

— Maternologia. (Educatiune. — Igiene). De
Dr. I. C. Dragescu medicu primariu. Constanti'a,
1881. Tipografi'a Pericle M. Pestemalgioglu succursala
din Brail'a Tabl'a materiiloru: Introductiune. Mater-
nologia. Femei'a. Mam'a. Casatori'a. Iubirea. Marginile
vietiei sexuale. Ereditatea organica. Copiii. Poterea
imaginatiunei. Educatiunea. Pedagogi'a. Educatiunea
fisica. Educatiunea primei copilarii. Igiene morala.
Scól'a. Alimentarea. Alcoolismulu. Cas'a. Tieranulu.
Câteva cuvinte asupra muzicei. Conclusiune. Gandiri.

Acesta este una din cartile cele mai bine scrise
si totuodata mai nedispensabile pentru tote familiile,
inse cu atatu mai virtosu pentru mame. Se pare ca
totu din acesta cauza câteva diarie au spoliatu, ca se
dicemu asia, cartea dnului dr. Dragescu, reproducendu
din ea capitole intregi.

slavace, că se organizăse preste totu reuniuni de magiarisare cu statute că si acestea.

4. Dupa-ce inse mai toate comitatele sunt locuite de popórá nemagiare, toate comitatele si orasiele se fia provocate a conlucrá din respoteri spre acelasiu scopu (adeca spre a se sinucide ele cu armele proprie).

5. VEDIENDU că ide'a prinde radecini, se voru mai redactá si alte regulamente de magiarisare.

6. Tóta poporatiunea de ambele sexe se fia provocata prin placate lipite pe paretii, prin circularie si diarie, că toti se se inscria in reuniunile de magiarisare, toti baiatii se invetie unguresce si toti membrii familiilor se încépa a vorbi in casa si familia numai unguresce.

7. Tóte bancele, cassele de economii (Sparcassen), toate societatile si reuniunile, fabrici, negutiatori, industriali se fia provocati a'si portá cartile si corespondentiele lor numai unguresce, se'si tina deregatori si servitori numai cunoscatóri de limb'a magiara.

8. Acestea reuniuni se se amestece la toate institutele de educatiune si la societatile literarie dupa unu planu anumitu; se se puna in relatiuni de aprópe cu episcopii diecesani, cu inspectóri de scóle, cu parochii, docenti, cu toate auctoritatile scolastice dela catholici, greco-orientali, protestanti, israeliti, cu toate reuniunile femeiloru si cu ori-care alte societati.

9. Se se deschida asile de prunci mici in cetati, orasie, sate, in care se li se puna doice si ingrijitórie totu numai unguresce (adeca se smulga pe prunci din braciále mamelor, spre a'i magiarisá, precum faceau turcii spre a'i tureci).

10. Toti proprietarii, arendasii, parochii, docentii, primarii si toti honorationii se ajute a intemeiá asile (adeca a rapí pruncii ómeniloru).

11. Cetatile se fia obligate a tine societati de teatru ungurescu.

12. Este absolutu necesariu, că invetiatorii (docentii) dela scólele poporane se fia buni magiari si cari se cunósca perfectu limb'a magiara.

13. Docenti si docente zelóse au se capete remuneratiuni.

14. Baiatii cari invétia bine unguresce, se fia premiati; asia si auctórii cartiloru de lectura.

15. Toti magnatii, proprietarii, preotii de toate rangurile si in scurtu, toate persónele de ori-ce stare si rang, bance, casse de economii si ori-care alte societati se fia obligate a contribuí regulatu la fondulu de magiarisare (adeca la fondulu de nimicire).

16. Tóte damele si tota tinerimea se se prefaca in totu atáti apostoli ai magiarisarei.

17. Mai virtosu press'a ungurésca se luere din respoteri pentru magiarisare.

18. Venitul fondului de magiarisare se se inmultésca cu venituri dela teatre, baluri, concerte, prelegeri, se se pornésca si cersitorii prin tíera si cu cutei puse la locuri publice.

19. Se se luere pretotindeni, că numele de familii se fia magiarisate in numeru câtu se póte mai mare, de aceea se se desfiintiedie chiaru si mic'a taxa de 50 cri.

20. Emigrarea se fia oprita. (Cum? că fara mesuri barbare nu se póte).

21. Se se denuntie cu rigórea cea mai mare orice agitatie panslava, pangermana sau romanésca. (Cu alte cuvinte: pentru 10 milióne de locuitori nemagiari: denuntiari, spionagiu, temnitia, furci, daca voru mai cutediá se'si cultive limb'a si literatur'a propria!)

22. Sese spuna locuitoriloru comitatului, că protoparintii lor au fostu odinioára magiari (adeca se li se mintia cu tota obraznicia).

23. Locuitorii se fia dedati a se imbracă numai unguresce, a jocá si a cantá unguresce, éra cá semnu din afara se fia oprite ori-care alte colorii afara de cele trei unguresce albu, rosu, verde. (Acésta ar fi superlativulu toturor tiraniiloru, tirania, alu carei locu e numai in cas'a de alienati).

24. In toate comunele pe unde hotarale inca nu s'au comassatu, proprietarii se dea pamentu cultivabile preste cantitatea preveduti in lege la toti preotii, docentii si la toate scólele, pe langa conditiune stricta, că aceia se magiarisadie din toate poterile.

25. Pentru-cá se se evite cu nemagiarii ori-ce conflictu, magiarisatorii se se póte cu ei câtu se póte de humanu, dara totuodata si cu energia.

Ací, in p. 25 s'ar para că lui Bano si celoru 100 de membrii ai comisiunei le-ar fi venit acea ce dicu medicii despre cei alienati: Momentum lucidum; se pare inse că acela tñu in adeveru numai unu momentu; că-ci a fi humanu si totuodata energiosu intru rapirea celoru mai scumpe drepturi omenesci, este o contradicere, careia nu e usioru a'i aflá parechia.

Ba totusi. Intre anii 1850—1860 Ungari'a érá cutrierata că si astadi, de nenumarati banditi. In tómn'a din 1852 o banda de acelea compusa din fosti revolucionari (talchari civilisati) oprise dio'a mare pe episcopulu rom. catholicu dela Temisiór'a in drumu spre Segedinu. Banditii ilu saluta cu multa bna cuviintia, apoi ilu róga se'i imprumute cu câtu bani are la sine. Episcopulu avea numai 200 fl. v. a., pe care scotiendu'i ii si dete, asigurandu că alti bani nu mai are. Banditii detera crediementu preas. sale că unei persóne sacre, ce póte se spuna numai adeverulu; aflara inse de alta parte, că crucea frumósá de auru 'iar fi cu totulu de prisosu la drumu si'lu rogara se faca bine se li-o dea lor, că se'si ajute cu pretiulu ei la necesulu in care se afla. Bietulu episcopu le dete crucea si ei ii multiamira in terminii cei mai alesi; isi permisera inse a reflectá éra si pe preas. sa, că minunatulu inelu episcopescu cu unu brilliantu solitariu, 'iar fi totu asia de prisosu la drumu că si sant'a cruce, si deci se róga că se'si faca pomana si cu acelu inelu escelentu. Preas. sa ilu si dete de sila bucurosu, multiamindu lui Damnedieu că a remasu cu degetele la mana. Avea si bietulu secretariu episcopescu 30 florini, pe cari'i scosese si'i tinea gat'a in man'a sa tremuratória; dara banditii civilisati se

aratare preste asteptare generosi către secretariu: „Pune'i bine parintieleo (kis tiszteendő ur), că dta esti totu asia de sermanu că si noi.“

Unu altu prezentu de anulu nou.*)

Instristatoriu si funestu!

Usulu introdusu mai de multu la popórale civilisate se observa de cátiva ani si in Ungari'a, adeca de a se face cu finea anului raporturi nu numai din partea altoru auctoritati publice, ci si din partea tribunaleloru si curtiloru inalte. Din toate, informatiunile cele mai instructive sunt ale curtiloru de apelu (table reg.) si ale inaltei curti; pentru ce? Acésta o sciu prea bine judecatorii, procurorii, advocatii, dara si noi ceilalti muritori amu fi in stare se intielegemu caus'a. Las' că processele civili s'au inmultitu in tíera tota cu dieci de mii, precum n'au mai fostu niciodata; dara mai virtosu processele criminali sunt acelea, dupa care se judeca gradulu de cultura alu unui statu si poporu. Processele criminali care ajungu la curtea de apelu si la inalt'a curte, sunt cele mai caracteristice in acésta privintia. Numerulu lor dá statisticeia ocaziunea cea mai buna de a'si forma opiniunea despre moralitatea, sau mai exactu, de coruptiunea locuitoriloru. In Ungari'a s'a observatu, că acelu numeru merge crescându pe fiecare anu. Raporturile din urma au cifre comparative numai pe doi ani. Din acelea cunóscemu, că unde in a. 1880 la in. curte au ajunsu 11,872 processe criminali, in a. 1881 au fostu 12,986 adeca cu 1114 sau adeca cu aprópe 10% mai multe.

Cifrele dela tabl'a regésca din Budapest'a, adeca a carei activitate se intinde preste Ungari'a propria, ne implu de fiori. Acolo in a. 1880 s'au pertractatu 44,200 cause criminali, in a. 1881 inse 58,000 adeca cu 13,800 mai multe! Chiaru si diariile cele mai laudaróse cu civilisatiunea Ungariei s'au spaimantatu la vederea acestoru cifre oficiali, in câtu unulu dice, că acelea insemna „bancrotta sociala“. De altumentrea insusi presedentele tablei reg. comentandu cifrele respective in siedintia, constatá cu cea mai mare dorere, că crimele se inmultiescu in proportiuni exorbitante. Si intru adeveru, toti patriotii fara diferentia de nationalitate si de opiniuni politice se si implu de intristare mai virtosu candu cineva isi ia ostenela se compare statistic'a criminala a Ungariei cu statistic'a altoru popóra. Nu e tíera si poporu, unde se nu se comitta crime diverse; dara candu afla cineva, că in alte tieri pe câte 30 de milióne nu se vinu atâtea crime, câte se vinu in Ungari'a propria pe 11 1/4 de milióne, atunci nu te miri, daca i se plesnesce in fačia bancrottu morale, te prinde inse cu atátu mai straina mirare, cum de libertatea fara margini castigata de magiari pentru magiari, cum de miile de scóle infintiate nu numai de 15 ci de 30 de ani, cum de atâtea legi de civilisatiune importate mai alesu din Europ'a apuséna, in locu de a corege moral'a poporatiuniloru, tocma din contra, au produsu acelea rezultate atátu de funeste, in câtu ti se pare că nici nu mai esci in o tíera européna, ci D-dieu mai scie unde, in desertele Arabiei intre Beduini, sau undeva in Marocco.

Vedi acésta este materia de importantia suprema, asupra careia trebuie se meditamu, de care trebuie se ne ocupamu. Spre a combate si estermine reulu din fundamentu, se infintiamu preste totu reuniuni, scóle, altarie, éra nu reuniuni de magiarisare cu orice pretiu, candu tocma dintre renegati se alegu o multime de criminali cadiuti din furci. Din acésta cauza diariulu aristocraticu si clericalu „Vaterland“ din Vien'a si alaturea cu elu „Augsburger Allgemeine Zeitung“ tñura ungurimeí câte o invetiatura atátu de grea, intemeiata totu pe fapte complinite, precum raru i s'a mai intemplatu se audia. Chiaru si dietelor se tine o lectiune prea bine meritata, dicundu-se, că dispuitele si certele deputatiloru costa pe tíera in fiacare anu până la 1 1/2 milionu florini, dara administratiunea, justiti'a, securitatea publica au remasu totu că mai inainte, numai sarcinele publice crescú neincetatu, pentru-cá ele votédia orice sume. Totu acelea diarie mari constata si grelele persecutiuni, la care sunt supusi romanii, slavii, germanii, chiaru in bisericile, scolele si familiile lor mai virtosu din caus'a limbei, din care cauza, adaoge „Vaterland“, emigratiunea cresce pe fiacare anu, si in fine, nici nu mai póte se créda in viitoriulu Ungariei sub conditiunile actuali. (Vedi „Vaterl.“ Nr.4.)

*) A se vedé Nr. 104 din a. 1881.

Dela Daímati'a din vatr'a rebeliunei.

De o septemana incóce au mai primitu ordinu alte cinci regimente de pedestrime, adeca Nr. 67 numitu Schmerling din statiunea B.-Pest'a, Nr. 3 Franciscu Carolu dela Olmiutiu, 26 marele duce Michailu, statiunea Laibach, reg. 79 Jellacich dela Triestu, apoi 62 Ludovicu de Bavari'a cu statiunea in Clusiu (regimentu ardelénu) si alte trei batalióne de venatori, că se plece la Dalmati'a. Mai de parte toate planurile de operatiuni belice se tñu firesce in secretu, până candu nu se vede vreunu resultatu, de aceea multimea sciriloru vage câte se citescu in diariile straine, trebuie se se ia cu tota precautiunea.

De altumentrea atáta câtu se scie siguru despre acea insurectiune este prea de ajunsu, că se insuffle grija noua la toti locuitorii acestei monarchii.

Sunt 12 ani de candu s'au facutu primele incercari de a supune pe locuitorii din muntii Dalmatiei la legea ds assentare; dara dupa operatiune indelunga cu 21 batalióne si câteva baterii, si dupa multu sange versatu, in fine generalulu br. Rodich fu auctorisatu a inchiaie pace cu ei la locul numitu Cnezlatiu. De atunci ómenii isi vediu de saraci'a lor si fu pace. In tómn'a trecuta auctoritatile publice se incercara din nou se supuna pe Crivosciani la legea de assentare. Crivoscieni se dicu, dara Crivosci'a este unu tinutu fórtu micu cu 3—4 comune sarace, in câtu daca ar fi numai atáta, ei aru fi supusi de multu, sau chiaru scosi din muntii lor, ori exterminati; inse diaristii ungureni si austriaci in vanitatea si inganfarea lor de ómeni civilisati, inse fórtu ignorantii in totu ce se tine de cunoscintiele ethnografice si geografice ale tieriloru si popóraloru monarchiei, scriu dela més'a verde câte verdi si uscate, dupa câte o charta topografica facuta mai multu din fantasía decâtu la fačia locului. Numai armat'a are charte bune. Nu că teritoriulu revoltatu ar fi mare, că-ci elu abia este câtu muntii apuseni din Transilvani'a, e inse fórtu muntosu, plinu de chieii, buna-óra că in Ardealu „Chiaiea Turdei“ sau a Trascaului, ori-cá strimtorile dela Vulcanu, Turnu-rosiu etc.; dara acei serbi munteni sunt vecini lipiti cu Montenegro si cu Hertiegovin'a, aceea si limba, religiune, datine, si cum dicu ei, in 400 de ani nu iau potutu subjuga nici Veneti'a nici Sultanulu; deci nu voru se se supuna nici Austro-Ungariei. Ba — ei voru se recunósca pe imperatulu (Kesar), dara de „boierii“ si „cnezii“ lui nu voru se scia, că-ci pe aceia ei ii tñu de ómeni rei si asupritori. In totu casulu este ridicolu a sustiné, precum le place in diariile din Vien'a, că numerulu totale alu locuitoriloru revoltati, cu femei cu prunci cu totu ar fi abia patru mii de suflete. In câtu pentru intinderea teritoriulu revoltatu se dice, că acela ar face la 600 kilom. patrute, adeca camu 80 mil. austr., totu numai că unu comitatu, nici câtu alu Clusiu ori alu Turdei.

Dara fia ori câtu, destulu deocamdata se scimu, că atâtea regimente, batalione si 6 corabii incarcate cu toate cele necesarie la portarea resboiului nicidecum nu se trimitu in Dalmati'a numai in preambulare, care va costa éra si câteva milióne. Nu e numai Crivosci'a, este Bosni'a si Hertiegovin'a care'si ridica capetele, éra in dosulu lor stá Rusi'a cu Serbi, si la o parte in asteptare Angli'a, care nu suferé că Austro-Ungari'a se se intinda spre mari si se'i faca concurentia in comerciulu seu maritimu.

Mai adaogemu la toate acestea inca si prospet'a invrasmasire a Croatiloru cu Ungurii, si éca anulu nou cu cascheta pe capu si cu lancea la umeru. Dupa scirile din urma croatii din capitala nu s'au indestulatu numai cu insultarea deputatiunei unguresce de deunadi, ci Domineca in 8 Ianuariu uitandu de orice buna cuviintia si crutiare, au insultatu pe strada chiaru si pe femeile functionariloru unguresce dela calea ferata si dela posta, din cauza că le audira vorbindu unguresce. Semena că inversiunarea nu mai cunósce margini.

Germani'a.

Manifestulu imperatului Vilhelm.

Manifestu ii dicemu inadinsu, din cauza că actulu de statu subscrisu in 4 Ianuariu an. c. de către imperatulu Vilhelm acum in etatea sa de 84 de ani, contra-semnatu numai de cancelariulu imperiului principele Bismark, este o adeverata declaratiune de resboiu adressata dietei prussiane si parlamentulu centrale alu imperiului, immediatu,

era mediatu la tóte dietele si parlamentele tieriloru monarchice, câte se gubernédia conformu sistemii parlamentarie asia, precum acésta sistema este aplicata si practicata anume in Europ'a. Adevărata lovitură de statu este acésta, coup d'état, Staats-streich.

Dela 1851 de candu cu lovitur'a de statu a lui Napoleon III in Franci'a si de candu cu delaturarea constitutiunei din 1849 in Austri'a totu in 1851, nu s'a mai vedutu nici-odata in Europ'a unu actu publicu emanatu dela vreunu monarchu alu vreunui imperiu din cele mai mari, care se fia alarmatu atātu de multu pe toti politici si anume pe asia numitele partide liberali.

Importanti'a extraordinaria a disului manifestu o întielegu toti aceia, a caroru professiune este politic'a; astadi inse amu ajunsu acolo, că se ne petrundemu si noi laicii, nepoliticii, de imperiós'a necesitate de a ne ocupá inadinsu cu acésta cestiune, a o studiá si a trage invetiatura practica din trens'a, ceea ce inse nu se pôte face numai cu dóue trei cuvente. Se se scia inse, că acilea s'au pusu in jocu cele mai mari drepturi ale popóraloru. Din a cui culpa? Acésta se va cunósce cātu mai curendu, si noi din partea nóstra inca nu vomu lipsi a ne face dator'i'a, mai virtosu aratandu si documentandu, in ce modu abuzurile, ne legiurile, calcarile de drepturi omenesci si ddieesci comisse chiaru de către parlamente in sute de casuri, au deschisu usile in dóue parti, că se între absolutismulu in midiulocu loru si se le dea lovitur'a de gratia, nu tocma cu tunuri si baionete că in alte timpuri, inse totu cu rezultatulu de odinióra.

Si adeca care este suculu si essenti'a acelu manifestu imperatescu? Acela este, că vedendu imperatulu in o serie lunga de ani, cum asia numitii liberali, democrati, alesi in dieta sau parlamentu cu votu universale, in locu de a cautá in lini'a prima de afacerile statulu si de interesele poporului, ei isi cauta numai de interesulu loru, totuodata se încerca la tóte ocaziunile se surpe auctoritatea monarchului si securitatea tronului, asia imperatulu veni si le dise: Dreptulu meu de a conduce gubernulu si politic'a Prussiei asia dupa cum afu eu cu cale, este tiermuritu prin constitutiune, dara nu este desfiintiatu. Actele de statu ale regelui trebue se fia contra-semnate de către ministrii, precum a fostu si inainte de a emaná constitutiunea, totu ministrii au se le si sustina, se le reprezente si apere; acelea inse sunt si remanu acte de statu ale regelui, asupra carora decide elu, si carele isi manifesta vointi'a sa conformu constitutiunei. Asia dara eu nu voiu suferi se se mai intunece drepturile regelui si se se mai sustina, că actele de statu esite dela rege nu sunt ale lui, ci numai ale ministriloru responsabili. Asia voi'a mea este, că se se scia atātu in Prussi'a cātu si in totu imperiulu, se nu mai remana nici-o indoiéla despre mine si de successorii mei, că decisiunile mele regali sunt ale mele, cu totu art. 43 din constitutiune sunatoriu despre inviolabilitatea persónei regale si cu tóta responsabilitatea ministriloru.

In a dóu'a parte a manifestulu imperatulu se ocupa de alegerile parlamentarie si declara, că este departe de a influintiá libertatea alegeriloru, că inse nu va suferi, că functionarii statulu carii jura credintia monarchului si politiceii lui, candu e la alegeri, se votedie in contra lui.

Asia dara imperatulu Vilhelm a nimicitu fctiunea de până acuma, că si cum fiacre ministru ar fi rege, éra acesta numai papusia sau machina a ministriloru, spre a subscrie actele loru, bune, rele, patriotice sau tradatérie; totuodata a trasu masc'a acelu functionari, carii ambla cu doi bani in trei pungi.

Ambele acestea cestiuni merita se le studiamu si in urmatorii Nri; intr'aceea se nu seduca pe nimeni sbieratele charlataniloru politici din tier'a nóstra.

Urgi'a cadiuta asupr'a romaniloru ardeleni si ungureni in Romani'a.

Noi cunóschemu acea urgia de sunt acum 43 de ani, adeca de candu cu cea de ántaia góna pornita asupra lui Ioanu Maiorescu, tata alu lui Titu, in Aprile anulu 1838. Ea a trecut prin mai multe prefaceri in forma, in essentia inse, a remasu totu aceea. De câte-ori acea urgia se manifestá in fapta prin exilari cá a lui dr. Eftimie Murgu in an. 1839, cá a lui Ioanu Maiorescu in 1842, cá a lui A. T. Laurianu si Florianu Aronu in 1849, apoi prin foi periodice de nenumerate-ori, prin oprirea cea mai severa de a intrá diariile

romanesce din Transilvani'a in Romani'a dela an. 1844 până la an. 1861, totudeauna ne aduceamu aminte de anecdot'a prea bine cunoscuta in Transilvani'a, care stá din o scurta conversatiune a unui unguru cu unu romanu orbu de unu ochiu.

„Mei romane! Cine ti-a scos ochiulu?“

„Mi l'a scos frate-meu.“

„Se cunósce că ti l'a scos frate-teu, pentru că este scos din radecina.“

Cu tóte acestea noi eramu decisi a ne mai dominá cine scie până candu amar'a nóstra dorere si a tîné la una din sententiele lui Abulcassem Mohamed: A iubi (pe fratii tei), a tacé (la insultele loru) si a muri. Acea tacere inse o rupse diariulu beletristicu „Famili'a“ in Nrlu 86 din 27 Dec. (8 Jan.) prin o apologia scrisa cu péna smulsa din arip'a vreunui porumbu. Reproducemu si noi mai la vale acea aparare blanda, o spunemu inse din capulu loculu, că batjocurile aruncate in façi'a ardeleniloru, au ultralatinismulu numai de pretestu reu mascatu, si că adevăratele cause ale gónei sunt cu totul altele. Cei mai infocati latinisti in Romani'a au fostu romani indigeni, in frunte cu repausatulu Ioanu Eliadu Radulescu, carui ei ii facura deunadi apotheos'a si ilu pusera alaturea cu semidiei, ba chiaru cu Isusu Christosu salvatoriulu lumei, éra alaturea cu acesta propagasera ultralatinismulu Ioanu Maximu fiu de preotu dintru o comuna moldavo-romana dela Siretu, educatu si apoi inbetranitu cá profesor si directoru la liceulu S. Sava in Bucuresci, Georgie Fontaninu alias Isvorénu, ai carui ambii parinti au fostu bulgari din Ploiesci, nóue prea bine cunoscuti, éra fiulu loru Georgie s'a nascutu in Brasiovu numai cá din intemplanie, pe candu parintii lui faceau acolo comertiu inainte de a trece la Brail'a (1844). Si ce au fostu traducatorii codicelui Napoleonu, decâtu latinisti infocati, dara nici-unulu ardelenu.

Pe terenulu literaturei cea de ántaiu góna fôrte odiós'a s'a pornitu asupr'a ardeleniloru dela asia numit'a scóla din Jasi in anulu 1868 cá din chiaru-seninu, tocma pe candu romanii ardeleni ardeau, cá se dicemu asia, pe gratariu, luptandu pe vétia pe mórte pentru existenti'a loru cu totul pe alte campuri de batalia, in urmarea infintiutulu dualismu devenitu indata in anulu alu doilea omnipotentu. Da, in acelea momente profesorii si literatii din Jasi ne provocau in modulu celu mai bruscu la lupta pe terenulu literariu. Totu in acelu anu dn. Petru Gradisteanu et Compania porni o alta campania asupr'a ardeleniloru, silindu-se a face de risulu lumei tóte studiele si silintiele loru puse in cursu de 100 de ani pentru desgroparea istoriei romaniloru, constatarea originei, aflarea (nu fabricarea) reguleloru limbei romanesce. De atunci încóce, adeca dela dn. P. Gradisteanu et Comp. se facu de moda in Bucuresci si Jasi, cum si in alte orasie amestecate cu bulgari, cu greci si cu corciturii de greci si de bulgari, a'si bate jocu la tóte ocaziunile de totu ce ese din Transilvani'a, până la atata, in cātu astadi nu este absurditate omenésca, pe care scriitorii corciti dupa sange sau educatiune, se nu o atribue ardeleniloru, si lucrulu au ajunsu asia departe, in cātu multi ardeleni trecuti dincolo se genédia a se dá de ceea ce sunt, pentru că se nu fia luati la góna. Asia de ex. ardelenii asediati in Craiov'a sunt fôrte reu veduti si nu cu multu mai bine sunt tractati altii in alte parti. Acelora inse asia le trebue; se fia remasu aici acasa, in patri'a loru natala, incepundu tocma dela Georgiu Lazaru, dela doctorii Sim. Ramontiai, Vasile Popu, Fabianu s. a. (1817—1848) până la acesti de acuma, se traga cu noi la bine si la reu; se lase de ex. educatiunea tinerimeii in Munteni'a pe mani de greci, de bulgari si de francesi exilati din patri'a loru, in Moldov'a totu greciloru, muscaliloru si jidoviloru din Bucovin'a.

Departe de a voi se luamu in aparare pe vreunu ardelenu si banatienu dintru aceia, carii trecuti dincolo, isi baga nasulu in afacerile politice ale tieriei, din care nu pricepu nimicu, scopulu acestoru espectoratiuni ale nóstre este numai a rogá pe romanii din Romani'a, cá se nu ne dea fara nici-o cauza binecuvantata cu degetele in ochi, pe candu altii ne dau pe fiacre di cu pumnulu in falci, si intru amaratiunea sufeteloru nóstre, pe candu ne aflamu in lupta permanenta de existentia, se nu'si bata jocu de noi in diarie, imitandu pe fostulu profesor la universitate, dara bulgaru dupa nationalitate, adeca repaus. Viorénu in „Press'a“, până candu a inebunitu si s'au inpuscatu, sau cá Al. Odobescu in prelegerile sale archeologice, cá altii cátiva in piese teatrale, nesarate si necalite. Pe candu noi avem o miie de cause de a strigá

suspinandu: Nu este dorere cá dorerea mea, batjocurile cadiute asupr'a nóstra din Romani'a ne suna tocma asia, cá si cum ni s'ar dice de unu Bravo: Crepa.

Daca romanii din Romani'a nu ne ajuta nici macaru cu o vorba buna la locuri competente, de frica cá se nu'si compromita ei statulu loru din caus'a nóstra a acestoru din monarchia, inca se nu'si bata jocu de noi inca si pe scena, tocma acuma.

Se ne ferésca Ddieu, cá pentru insultele carturariloru si ale directiunei teatrului se inputamu ceva natiunei din Romani'a si cu atātu mai puçinu cá se voimu cea mai mica compromisiune din caus'a nóstra; daca inse nu le ceremu nimicu, celu puçinu nimicu pe lume ce ar meritá a se numi sacrificiu, ii rogamu din nou, cá inca se nu'si bata jocu de noi, si anume pe bietulu Blasiu se nu'lu totu traga si inpinga cá pe unu strainu nesuferitu, cá acela n'a mersu nici-odata la Bucuresci cá tiarigradenii, chiotii, kefaloniții, melenicani, grabovenii, rusciucanii, dorostoreni si muscalii, se le ia fetele, nevestele, mosiile si cele mai inalte functiuni.

Ne pare fôrte reu, că tocma de anulu nou ne veduramu necesitati a esi in publiculu nostru de dincóce cu descoperiri de natur'a acestora; dara candu vedemu cum triumfa diariile germane si magiare, comunicandu scenele de insulte reprezentate asupra romaniloru ardeleni in teatrulu din Bucuresci, tacerea ulterioara ni s'ar fi potutu inputa cu totu dreptulu de indolentia.

Si acuma se urmedie articulu din „Famili'a“:

O curiositate bucurescéna.

Déca studiamu cu luare aminte mersulu culturalu dincolo de Carpati, observamu că de unu timpu încóce s'a ivitu acolo unu fenomen, ce nu probédia nici inspiratiune romanésca, nici tonulu ce de acolo cu totu dreptulu s'ar potea astepta.

Că-ci éta care ar fi inspiratiunea romanésca si care tonulu ce s'ar potea astepta de acolo? A spriginí totu ce tinde a inaltia cultur'a nationala, si in deosebi a da mana de ajutoriu acelu, cari lipsiti prin diverse pedece, nu potu desvóltá acea activitate, ce ar dori.

In locu de asta inse ce vedemu? De o parte o mare nepasare, care ignorédia totu ce se petrece afara de Bucuresci seu Jasi; de alta parte o completa despretiure a totu ce se produce in materia de cultura nationala afara de Romani'a.

Ma nici atata nu e de ajunsu. Mod'a cea mai nóua dela Bucuresci merge si mai departe. In timpulu din urma a devenitu asia dicédu o mania a batjocóri pe romanulu de dincóce de Carpati.

E tristu, e necreditu, dar e asia. Pe candu ungurii spriginescu din tóte poterile pe ciangaii loru din Romani'a si din Bucovin'a: pe atunci la Bucuresci se petrecu multe de acele, cari ne probédia, cá cei ce le severiescu, sau nu sunt la inaltimea missiunii loru, sau nu au ánima romana.

In locu cá ei se intimpine cu indulgentia modestele miscaminte culturale romane ce se desvóltá dincóce de Carpati; in locu cá ei se ne incuragedie si se ne dea mana de ajutoriu: ei isi facu din noi figuri de comedii, ne espunu risulu publicu.

Nu voiu vorbi despre acelu obicei, care se manifesta mai in tóte dilele in press'a din Romani'a, cá adeca si baiatul din scóla, carele inca n'a facutu nici unu studiu de limba, candu pentru prima-óra mangesce hartia cu condeulu seu, scriindu unu prim-Bucuresci, se simte capabilu si indreptatitu a ne dascalí si a enuncia anatem'a sa asupra limbei scrise de noi: voiu accentuá de astadata numai acelu incidentu bolniciosu, ce-lu vedui ivindu-se si repetindu-se pe scen'a din Bucuresci.

Se scie ce potere mare are scen'a, ce efectu producu personagele prezentate acolo. E bine, sciti ce suntemu noi romanii dincóce de Carpati pe scen'a teatrulu din Bucuresci? Figurile comice.

Inceputulu acestei personificari isvorit' d'n ánima curatu romanésca (?) se datorédia dlui Petru Gradisteanu. Dsa a localisatu o piesa a lui Gogolu, intitulata: „Revisorulu generalu“. Intre persónele acelei piese este si unu postariu neghiobu in miscare si vorba, carele inse totusi e capabilu se fure banii din epistole. E bine, dl. Gradisteanu a avut national'a (?) idee de a pune se figuredie in acelu rol unu romanu din Transilvani'a. Si publiculu? A risu. De postarulu neghiobu si talaru? Ba, de romanulu din Transilvani'a.

Acestu efectu dete si altora boldu se intrebuintiedie si ei acésta „figura comica“ in piesele loru. Nu vreu se insiru nume, cá-ci asi atinge si anulu pe care nici macaru aici n'asiu voi se-lu superu, cá-ci i datoriediu multu. Cei ce au scris si localisatu acele piese, voru pricepe, de voru cetí aceste sire, si atata e de ajunsu. Voiu terminá cu pies'a care s'a jocalu la Bucuresci in septeman'a trecuta: „Radicalele“.

Acésta piesa e localisata de 2 barbati cu spiritu. Si totusi „figura comica“ ardeleni si in acésti si-a gasitu loculu. „Pies'a — serie „Binele publicu“ — a avut succesu, cá-ci e plina de spiritu... Unu profesor din Transilvani'a, cuprinsu de mani'a latinismulu ultratu, face miedulu acestei scrieri“.

E bine, noi cei dela acésta fóia, credemu că nu facemu parte din scóla „latinismulu ultratu“. De aceea, speramu a potea vorbi din punctu de vedere neutralu. Si din acestu punctu emitemu parerea, cá ori cātu de ridicolu pôte se fia latinismulu ultratu, totusi prezentatu in forma de provincialismu, acela nu pôte se fia pusu

pe scena, căci în locu de a lovî acolo unde voiesce, taia cu totulu în altu locu. În locu de a calma, aspresce; în locu de a vindecă, ranesce. Aici cu totu dreptulu se pôte aplică dical'a romana: unde dai si unde crêpa. Căci în locu de a pune stavila esceselor latinistilor nostri, ofensédia simtiulu nationale alu totura din acea tiêra . . .

Deci nu sub forma provinciala se se combate pe scena latinismulu. Nu numai în Transilvani'a se afla latinisti ultrati, ci si la Bucuresci si aiure. Faca-se ridiculi în generalu. Acêsta critica va fi justa. Alta nu!

Marcu Emilianu

Correspondentie particularie ale „Observatoriului“.

Alb'a Juli'a, 11 Dec. 1881.

Correspondenti'a auctorului M. M. din Alb'a-Juli'a cu datulu 18 Novembre 1881 publicata în Nr. 94 alu „Obs.“, în prim'a linia, indirectu, me lovesce pe mine. Aliniatulu primu dice, că instructiunea si educatiunea pruncilor nostri este neglêsa cu totulu.

Mai înainte de a apucă meritulu lucrului, imi permitu o digresiune.

Celu ce are chiamare spre ceva lucru nobilu, cu di cu nôpte meditédia asupr'a lui, cantandu midiulôce conducătorie la ajungerea scopului seu salutaru. Chiamarea mea a fostu carier'a profesoralu, instructiunea poporului si staruinti'a neobosita intru infintiarea de scôle poporali; spre realisarea acestui scopu am concentratu miclele mele poteri, invetiandu, conducundu si facundu.

În tómn'a anului 1844 fortiatu prin impregiurarile de atunci, a esî de pe carier'a profesoralu la parochi'a Velcheriului; acolo numai decatu am deschisu scôla în locuinti'a mea, insumi instruindu pruncii.

În anul 1849 dupa batai'a dela podulu Simeriei, cuprinsu în Blasiu de câtra trup'a lui Kemény Farkas, fiindu dechiaratu de omu paciuitu, am deschisu acolo în Blasiu scôla pentru pruncii din orasiu si imprejurime, firesce în urm'a unei investigatiuni, ordinate prin mandatulu locotenentiei guberniale din Clusiu, si întreprinse în Blasiu si pe unde am amblatu, si cu deosebire în Velcheriu, de unde în 1848, curendu dupa batai'a dela Mihaltiu, în urm'a unei investigatiuni de optu dile, condusa de oficialii comitatului cu totu terorismulu, sub presiune de 68 dragoni, macelandu optu boi din cei mai trufasi si mai frumosi, fara se se fia descoperitu ceva crima în contra mea, fui escortatu în închisôrea Clusului.

În 1850, că administratoru alu ambelor parochii din Velcheriu, procurandu locu, am redicatu scôla buna pentru pruncii acelei comune — loculu meu natalu.

În 30 Aug. 1856, pe candu eram a începe cursu nou scolasticu în gimnasiulu superioru din Blasiu, cu limb'a latina si romana, me aflaiu preste vointi'a mea, dispusu la Sanmartinulu de Campia în calitate de cooperatoru parochiale si vice-protopopu, cu locuinti'a pe la parochieni, căci în cas'a parochiale ruinata, eră betranulu parochu si protopopu Jos. Maioru, fia iertatu.

Acolo în parochia si eparchia ne aflandu docenti si scôle, numai decatu am chiamatu tineri amblati în scôle publice, si initiandu'i insumi în afacerile scolastice, iam dispusu prin comune în calitate de docenti, am redicatu optu scôle nôue, am stabilitu salariile docentali, prin instrumente aprobate de gubernulu Transilvaniei, cari instrumente si adi vigorédia.

Am redicatu în acelu tractu si case parochiale, am facutu multe dispuetuni salutarie, si tractulu devenise modelu, în câtu eu cu resimtiu potuiu privi descompunerea, cu ocasiunea arondarei eparchieloru protopopesi.

Cu asemenea simtiuri am venitu pe la finea lui Decembre an. 1870, că parochu si protopopu la Alb'a Juli'a — vapai'a pasiunilor — că si în S.-Martinu pe strade; căci în cas'a parochiale eră locuindu predecesorulu meu Augustinu Popu cu famili'a. Asiediuandu-me apoi cu locuinti'a în scôla, primele griji mi-au fostu pentru scôle, si esindu în tractu am lucratu, în câtu astadi în acestu tractu inca se afla optu scôle nôue corespundietorie, celelalte adaptate, mai fiindu prospectu de a se redicá dóue.

Acum la Alb'a Juli'a. Aici la începutu mi-am propusu intrunirea scôlei din Lipoveni cu cea din Maieri într'o scôla ce eră se se ridice pe unu locu centralu testatu de câtra nisce piosi crestini, bisericei nôstre din Maieri, dupa mórtea testatôrei. Morindu ea în anul 1876, eu, cu inteligenti'a în frunte si cu delegatiunile ambelor popóre, reusisemu cu realisarea ideei de intrunire, inchiaindu si pactu solemn u între ambele popóra, în puterea caruia se se tina scôla comuna, într'un'a din casele testate, pâna la redicarea noului edificiu proiectatu. Asia pruncii ambelor parochii au amblatu unu anu la scól'a comuna, sub unu docente teologu Josifu Sierbanu, cu salariu de 300 fl. v. a.

Bucuri'a eră mare pentru acêsta intrunire, si pe candu nu ne cugetamu decatu la midiulôce necesarie pentru unu edificiu intru tôte corespundietoriu, se ivi reactiunea, carea agitandu în poporu, a impinsu lucrulu pâna a se desfintiá scól'a dejá intrunita; calea pe care au amblatu si midiulôcele lor le retacu cu acêsta imprejurare.

Scól'a s'a desfintiatu, nu inse si ide'a intrunirei. Spre a se familiarisá ômenii cu ea, am introdusu, cu invoirea si aprobarea venerabilelui consistoriu, scól'a ambulanta cu docentele Ludovicu Luc'a — capelanulu, asia, că înainte de amêdi se fia în scól'a din Lipoveni, venindu si pruncii cei din Maieri, éra dupa amêdi în Maieri cu pruncii din Lipoveni.

Docentele si-a facutu si isi face datorinti'a cu tóta punctualitatea, mergundu regulatu cu pruncii din Lipoveni la Maieri, acestia inse nu, retragundu-se parintii, agitati si desmentati de a'i trimite la scól'a ambulanta, în câtu în anul trecut s'au admoniatu priu unu oficialu dela magistratu, amblandu din casa în casa pe la ei, dâra nepedepsindu'i.

În anul scolasticu curente începutu în 1 Sept., inca sunt renitenti Maiereni. Caus'a stă la onoratulul oficiu municipalu; mi s'a promis inse, că dupa-ce se va stringe tin'a (glodu, noroiu), uscandu-se sau inghiatiandu, că se póta amblá pruncii pe strade dintr'o parte a orasiului în ceealalta, dupa-ce se voru deschide si scôlele închise din caus'a versatului, cu tôte poteri voru lucrá pentru a se frecuentá scól'a. Vomu vedea, si rezultatulu ilu vomu publicá pe calea astui pretiuitu diariu.

Acêsta a fostu si este procederea mea cu buna intentiune, fația cu scôlele nôstre gr. cathol. din Alb'a Juli'a; buna sau rea? va judecă onor. publicu si sententiei pronunciande me voi plecă.

Alu doilea alienatu: „Tôte confessiunile — aici cinci la numeru — au scôlele lor„. Au da! Dnule M. M., pentru-că conducatorii astoru confessiuni în trecut n'au dormitu, nu! chiaru nici cei ai celei gr. or., cari pe timpulu absolutismului — timpulu celu acomodatu pentru cauzele scolastice poporali — incordandu'si tôte miclele lor poteri, si-au ridicatu una scôla corespundietoria, intrunindu în ea pe pruncii ambelor popóra — din Lipoveni si Maieri. Competentii nostrii de atunci, nu s'au interesatu intru nemica de caus'a scolastica, nu au luat indennu dela gr. orient., spre a redicá si ei o scôla comuna, pentru ambele parochie gr. cat. de aici, ma si averea bisericesca s'a manipulat intr'unu modu daunatoriu fôrte pentru biserica, în câtu si astadi ii simtimu tristeles urmari.

Vedi! aici este loculu esclamariei ciceroniane: „O tempora, o mores!“ aici suferintiele, ai inferioritatea dtale dle M. M.

Apoi cu assertiunea'ti, că în tôte celelalte scôle confessionali se invétia cu multa stradanu, dela începutulu semestrului, nu voiesci altu-ceva, decatu numai a defaimá, a calumniá, a denuntiá într'unu modu tendentiosu.

Candu s'a începutu cursulu invetiamentului, si cum se continua? nu vreau se spunu; ceea ce sciu si vreau a spune este, că scól'a nôstra s'a deschisu în 1 Septem., încependu-se invetiamentulu si continuandu-se pâna în 25 Novbre, candu din caus'a versatului, s'a închisu pâna la ultim'a Decembre, ma si acum vinu prunci, indrumandu'i firesce acasa.

Daca ai fi disu, că se facu absentari, totu ar mai trece, căci de acestea se intempla la scôlele poporali din mai multe cause: din saracia, golatate, fôme; căci vai! seracu e poporulu! Lipsiri se potu intemplá si din nepriceperea scopului scôlei, si din neintielegerea insemnatatôi invetiamentului, din desinteresarea si nepasarea unoru parinti, fația cu crescerea pruncilor; apoi organele inzestrate cu puterea executiva, sau niciodata, sau numai tardiu si că se'si mantue urechi'a, tractédia caus'a absentieloru scolastice si fara de a le executá; apoi la noi în estu anu s'au facutu absentie si din caus'a tinei mari, prin care pruncii nu poteau strabate.

Acêsta trebueá se o scii domnule M. M., daca ai petrecutu în Alb'a Juli'a, si daca nu te-ai preamblatu numai pe trotoare.

(Finea va uriná).

Sciri diverse.

— (Convocare). Domnii membrii ai „Societatiei romane de lectura din Sibiu“ se invita prin acêsta la adunarea generala a societatiei pe dio'a de domineca 15 Ianuariu 1882 st. n. dupa amêdi la 4 ôre în localulu societatiei.

Obiectele:

1. Raportulu Comitetului.
2. Computulu anului 1881.
3. Budgetulu anului 1882.
4. Alegerea comitetului societatiei.
5. Propuneri.

Sibiu, 7 Ianuariu 1882.

Direct. societatiei
Partenie Cosma m. p.

Calindare pe anulu 1882.

Amiculu Poporului, cu tramitarea francata	—50
Calindariu tipariulu cu cirile, cu tramitarea francata	—24
Calindariu iulianu, gregorianu si alu poporului romanu de Sim. Manguia, cu tramitarea francata	1.05
Calindariulu banului economu, cu tramitarea francata	—50

Se afla de vendiare la librari'a romana

W. KRAFFT în Sibiu

Anunciu.

Doi compositor (asiedietori) de litere potu fi aplicati indata la tipografi'a Aurora în Gherla (Sz. Ujvár). Aspirantii au a se adresa de a dreptulu la directiunea acelei tipografii. (65) 2—2

— Melbourne 1881. — Premiu I. Medalia de argintu. —

Aparate de musica.

Aceste aparate canta 4—200 piese cu séu fara espres-siune, mandoline, dobe, campane, castagnete, voci ceresci, jocu de harfe etc.

Dose de musica

cantandu 2 pâna la 16 piese; mai departe necesar, port-sugare, case elvetiane, albumuri de fotografii, necesare de scrisu, scatule pentru manusi, apasatoru pentru scrisori, vase pentru flori, etnis de sugarete, tabathiere, mese de lucratu, sticle, sticle pentru bere, port-monaiuri, scaune etc., tôte cu musica. Tôte acestea cu musica. Totu-deauna celu mai nou si de calitate superiôra, recomanda

(22) 3—4 J. H. Heller, în Bern (Elveti'a).

Numai pentru comande directe se garantédia originalitate. List'a pretiurilor se tramite franco.

premiu la impartire între cumparatori de aparate de musica. Dle 11. Novembre pâna la 30 Aprilie voru ajunge 100 de aparate din cele mai frumoase, în valoare de 20.000 franci.

Vien'a.

Auditi, vedeti si ve mirati!

Vien'a.

Curatel'a masei de concursu a fabricei anglo-britanice de argintu bancrotate, vinde tôte marfile în pretiuri multu mai scadiute de câtu au fostu pretiuite, pe langa trimiterea sau receperea prin posta a valorei de 7 fl. 50 cr. pentru care se dà câte unu servitiu de mesa fôrte solidu din argintu anglo-britanicu prea finu, care înainte costase 35 fl., si fiacare cumparatoriu primesce garantia în scrisu, că obiectele au se remana albe 10 ani.

- 6 cutite de masa cu lamina de otielu.
- 6 furculitie de argintu anglo-britanicu curatu dintru o bucata.
- 6 linguri massive de mancatu din argintu anglo-britanicu.
- 6 linguri fine de cafea totu de argintu anglo-britanicu.
- 1 lingura massiva de argintu anglo-britanicu de scosu supa (gavanu de supa).
- 1 lingura massiva de argintu anglo-britanicu pentru lapte.
- 6 pitiôre frumôse de argintu anglo-britanicu pentru cutite.
- 6 tave angl. pentru dessertu.
- 1 cuteia frumosa de piperiu sau de zacharu.
- 1 tassa fina de prezentatu.
- 6 pacharu pentru oua.
- 6 linguri fine de argintu anglo-britanicu pentru oua.
- 4 tave prea frumôse de zacharu.
- 1 sita prea fina pentru céiu (thee).
- 2 candelabre de mesa în salonu.

64 piese.

Spre a documenta că anuntiuulu meu

➡ Nu este vreo charlatania ➡

me obligu prin acêsta în publicu, că daca marfa nu convene, am se o iau inapoi fara nici-o dificultate. Deci ori-care vrea se aiba pe banii sei marfa buna, éra nu lapedatura, se se adressedie preçatû timpu mai este din acea marfa, la

(64) 2—6

J. H. Rabinovicz în Vien'a,

Depositoriu generale alu fabricei anglo-britanice de argintu II Schiffamtsgasse 20 a.

(54) 3—12

Conformu parerei identice a unui mare numeru de illustri medici practici elvetiani, germani si austriaci, si a mai multoru foi de specialitate, pilurile elvetiane preparate din erburu medicinali elvetiane prin farmacistulu R. Brandt în Schaffhausen, s'au adevéritu prin compositiunea loru fericita, fara nici-o materia stricaciôsa pentru corpu în tôte casurile în care a fostu necesariu de a provoacă unu scaunu fara iritatiune, de a departá aglomerari de fiere si de flegma, de a curatî sangele, precum si a vivificá si a intari de nou întregu aparatulu de mistuire — că unu remediulu eftinu, realu, sicuru si nedurerosu, care este demnu a fi recomandat ori-cui.

Se se cêra respicentu: piluri elvetiane dela farmacistulu R. Brandt, care se vendu numai în dose de tinichea continendu 50 piluri cu 70 cri si în dose mai mici de proba 15 piluri cu 25 cri. — Fiacare cutiôra cu pilule veritabile elvetiane trebue se aiba vigneta de susu, crucea alba elvetiana pe fundu rosu că si cifreulu fabricatoriului.

Prospecte care coprinu între altele numerose pareri de ale ômeniloru de specialitate despre folosulu loru se dau gratis în farmaciile urmatôre:

Sibiu la dnulu farmacistu Augustu Deutsch; M. Osioheiu la dnulu farmacistu Danielu Bernardy. Acestu medicamentu veritabilu se pôte aflá si în fiacare farmacia buna din Austri'a.